

Етнолошко-антрополошко друштво Србије (ЕАДС)

Годишња конференција „Етнологија и антропологија у Србији
данас“

29-30.11.2012.

Етнографски музеј у Београду

Књига апстраката са програмом конференције

Београд, 2012.

Етнолошко-антрополошко друштво Србије (ЕАДС)

Годишња конференција „Етнологија и антропологија у Србији данас“

Програм конференције

Четвртак 29.11.

10.30	Отварање конференције Пленарна предавања
10.40-11.00	Бојан Жикић Проучавање културних идентитета у условима „дуготрајне транзиције“ у Србији
11.05-11.25	Александар Бошковић Друштвене трансформације у процесу европских интеграција – мултидисциплинарни приступ Секција 1
11.30-11.50	Сенка Ковач Оквир за истраживање новог државног празника 11. новембра – Дана примирја у Првом светском рату
11.55-12.15	Гордана Благојевић Словачко наивно сликарство у Србији као терен за етнолошка и антрополошка истраживања
12.20-12.40	Маја Тодоровић Римски (туристички) идентитет Србије
12.45-13.05	Драган Тодоровић Протестантизација Рома: „бити“ и/или „имати“
13.10-13.30	Марија Ристивојевић Рокенрол као симболички ресурс
13.35-13.55	Милош Матић Трансформација капитала и додата вредност
14.00-14.45	Дискусија Пауза уз послужење Пленарна предавања

КЊИГА АПСТРАКАТА И ПРОГРАМ КОНФЕРЕНЦИЈЕ

- 16.00-16.20
Иван Ковачевић
Дефинисање југословенског културног наслеђа
- 16.25-16.45
Данијел Синани
Алтернативне религије и религиозност у Србији – о „затеченом стању“ и перспективама
Секција 2
- 16.50-17.10
Весна Вучинић-Нешковић
Антрополошко разматрање три БИТЕФ перформанса:
Како су “UNLISTED” користили и доживели напуштене јавне просторе у центру Београда
- 17.15-17.35
Слободан Наумовић
Видети сличност у разлици: Визуелно-антрополошки приступ другости особа са посебним потребама на примеру пројекта позоришне терапије
- 17.40-18.00
Младен Стајић
Антропологија друштвено актуелних тема: Анализа наратива о крађи беба у породици Србије
- 18.05-18.25
Маша Вукановић
Јавна културна политика и антропологија. И обрнуто.
- 18.30-18.50
Мирослава Лукић Крстановић
Етнолошко-антрополошко друштво: парохијализам или отворена зона
- 18.55-19.40
Дискусија
- Петак 30.11.2012.**
- Пленарна предавања
- 10.30-10.50
Драгана Антонијевић
Фактори изградње културног идентитета радних миграната из Србије
- 10.55-11.15
Александра Павићевић
Савремена култура и нова религиозност
Интелектуално наслеђе и перспективе антрополошког проучавања религије
Секција 3
- 11.20-11.40
Лидија Радуловић
Исти а различити: пример компаративне предности резултата истраживања религиозности у антропологији

- 11.45-12.05
Бранислав Анђелковић
Антрополошка археологија: од теорије до праксе
- 12.10-12.30
Марко Стојановић
Лековити и чудотворни извори
- 12.35-12.55
Владимир Рибич
Српска политичка антропологија у 21. веку
- 13.00-13.20
Александра Ђурић Миловановић и Марија Илић
Које треба антрополошка лингвистика у Србији данас?
Пример креирања Дигиталног звучног архива Балканолошког института
САНУ
- 13.25-13.45
Ана Чугуровић
Етнолошко-антрополошки проблеми приказивања језика као музејског
предмета
- 13.50-14.10
Младен Томашевић
Етнологија и антропологија кроз призму ЛимАрт-а из Пријепоља
- 14.15-15.00
Дискусија
Пауза уз послужење
Пленарна предавања
- 16.00-16.20
Љиљана Гавриловић
Културно наслеђе и идентитет: проблеми и дилеме
- 16.25-16.45
Младена Прелић
Мултиетничитет, мултикултуралност, миграције – савремени процеси.
- Секција 4
- 16.50-17.10
Саша Срећковић
Прилог из праксе културне институције
- 17.15-17.35
Марко Пишев
Право на вео: Равноправност полова, људска права и други демони
релативизма
- 17.40-18.00
Јелена Васиљевић
Идеје грађанства и политике држављанства – изазови антрополошкој
имагинацији
- 18.05-18.25
Ана Банић Грубишић

КЊИГА АПСТРАКТА И ПРОГРАМ КОНФЕРЕНЦИЈЕ

Културно наслеђе у постапокалиптичним визијама будућности

18.30-18.50

Милош Миленковић

О изворима песимизма у савременој антропологији мултикултурализма:
поглед из методологије

18.55-19.15

Саша Недељковић

Обрасци професионалног понашања етнолога и антрополога у Србији
данас и њихов негативан утицај на квалитет истраживања

19.15-20.00

Дискусија

ПЛЕНАРНА ПРЕДАВАЊА

Бојан Жикић

Филозофски факултет Универзитета у Београду
bzikic@f.bg.ac.rs

Проучавање културних идентитета у условима „дуготрајне транзиције“ у Србији

Културни идентитет посматра се као један од доминантних истраживачких појмова у савременој српској етнологији и антропологији, кроз развој идеје о којем могу да се прате промене у основним истраживачким интересовањима наше дисциплине у последњих неколико деценија. Разматрају се истраживања спроводена од почетка века у оквиру неколико научних пројеката усредсређених на културни идентитет у Србији, у условима друштвене и културне промене чији исход и смисао најчешће нису јасни њиховим актерима, тј. онима чије учешће у конструкцији, перцепцији и коришћењу културних идентитета проучавамо у нареченим истраживањима.

Александар Бошковић

Институт друштвених наука, Београд и Филозофски факултет Универзитета у Београду
aleksandarbos@gmail.com

Друштвене трансформације у процесу европских интеграција – мултидисциплинарни приступ

Пројекат „Друштвене трансформације у процесу европских интеграција – мултидисциплинарни приступ“ укључује истраживања из неколико области: економије, политичких наука, социјалне психологије, комунологије, социологије, антропологије и историје. Истраживања представљају комбинацију теоретских и емпиријских (теренских) истраживања, и то у неколико кључних сегмената: ефикасност државе благостања и апликације модела социјалне заштите у Србији, однос између миграција и схватања демократије у Србији, истраживање политичке културе (са посебним акцентом на ставове, вредности и оријентације младих), трансформација медија и примена већ постојећих пракси и нормативних решења из Европске Уније. Ово је први пут да се предузима овако свеобухватан пројекат, са низом истраживања која спроводе појединачни истраживачи и истраживачки тимови. Резултати пројекта се представљају сукцесивно, у радовима које објављују сарадници на пројекту, али и кроз серију конференција, јавне наступе (гостујућа предавања, трибине и семинаре) истраживача и томе слично. Учесници пројекта посматрају конкретна подручја економског и друштвеног развоја, пореде стање у Србији са стањем у другим државама (пре свега, чланицама Европске Уније, али и државама у непосредном окружењу) и извлаче одговарајуће закључке у вези са оним аспектима европских интеграција нашег друштва који се могу окарактерисати као успешни, као и оним на којима још треба радити да би се побољшали.

СЕКЦИЈА 1

Сенка Ковач

Филозофски факултет Универзитета у Београду
skovac@f.bg.ac.rs

Оквир за истраживање новог државног празника 11. новембра – Дана примирја у Првом светском рату

У раду се разматрају оквири за проучавање новог државног празника – Дана примирја у Првом светском рату, који се празнује од 2012. године. Народна скупштина Србије крајем 2011. године увела је нове празнике и донела одлуку да се државни празник Сретење прославља два дана. Законом су, поред Дана примирја, уведена и два комеморативна празника који се прослављају радно: 22. април – Дан сећања на жртве холокауста, геноцида и других жртава фашизма у Другом светском рату и 21. октобар – Дан сећања на српске жртве у Другом светском рату. Истражујући нове државне празнике у последњој деценији 21. века, неопходно је истражити перцепцију и рецепцију медијских порука, нових симбола, као и анализу званичних прослава новог празника, на местима сећања. Нови државни празник, већ у првој години прослављања уводи нове симболе. У овом раду анализираћу рецепцију ових симбола у јавном дискурсу.

Гордана Благојевић

Етнографски институт САНУ
gordanablago@gmail.com

Словачко наивно сликарство у Србији као терен за етнолошка и антрополошка истраживања

Од педесетих година 20. века до данас наивним сликарством у Србији између осталих бавило се и око шездесет словачких уметника претежно из банатских места Ковачица и Падина. Сам феномен масовности стваралаштва и чињеница да у њима припадници словачке националне мањине представљају већину, покреће низ питања чинећи словачко наивно сликарство у Србији погодним тереном за етнолошка и антрополошка истраживања. Током 2012. године обавила сам 57 интервјуа са сликарима и члановима њихових породица, као и низ неформалних разговора са галеристима, академским сликарима и купцима уметничких дела. Током истраживања покушала сам да сагледам комплексну мрежу друштвених односа која доводи до стварања одређеног уметничког дела и његов значај на микро и макро плану – функцију у животу самог ствараоца и у различитим заједницама којима припада.

Маја Тодоровић

Завод за проучавање културног развоја, Београд
maja.todorovic@zaprokul.org.rs

Римски (туристички) идентитет Србије

Са снажним развојем интереса за културни туризам, култура преузима улогу основне туристичке понуде и на тај начин продаје локацију стварајући имиџ дестинације, циљајући на локални/регионални/национални идентитет. У том смислу, многе земље користе културно наслеђе као моћно средство за промотивне туристичке стратегије, јер оно представља један од елемената који дефинише национални идентитет. Међутим, такве стратегије често бирају и промовишу само одређене аспекте прошлости који онда презентују читаву нацију. Последњих неколико година Србија развија националну стратегију туризма која има за циљ, не само боље позиционирање земље као туристичке дестинације, већ и реформулисање националног идентитета како би се променио лош имиџ земље у свету. Рад се бави анализом једног од кључних пројеката туризма Србије, културно-туристичким производом *Пут римских царева/императора*, како би одговорио на питање који елементи наслеђа и на који начин се користе у креирању *новог* (туристичког) имиџа/идентитета земље. Рад има за циљ да укаже и како туризам утиче на нове моделе интерпретације и управљања културним наслеђем, односно који се *нови идентитети* Србије конструишу кроз форму културног туризма.

Драган Тодоровић

Универзитет у Нишу - Филозофски факултет
dragan.todorovic@filfak.ni.ac.rs

Протестантизација Рома: „бити“ и/или „имати“

Продирање протестантског учења међу ромски народ у југоисточној Србији, интензивније деценију и по уназад, покренуло је процес *преобликовања њиховог колективног идентитета*. Обичаји и навике Рома баптиста, адвентиста, пентекосталаца и Јеховиних сведока у градовима и селима наводе на преиспитивање општеприхваћених односа унутар и ван ромске заједнице. Под утицајем новоусвојеног религијског погледа на свет, срж етничке и културне самобитности припадника ромског народа – препознатљивог назива *Romanije* – почиње да се заснива на измењеним „амблемима дистинкције“ у областима здравствене културе, културе понашања, рада и предузетништва итд. Збива се преосмишљавање и прилагођавање доминантних саставница ромске културе, а по значају се посебно издваја она која се тиче наглашавања важности *постојања* насупрот *поседовања* материјалних добара – „немати, а бити“.

Марија Ристивојевић

Институт за етнологију и антропологију Филозофског факултета Универзитета у Београду
mristico@f.bg.ac.rs

Рокенрол као симболички ресурс

Циљ овог рада јесте представљање једног дела анализе рокенрола као симболичког ресурса за креирање имиџа одређене локалне средине. Будући да се полази од тезе да овај музички жанр поседује своје локалне карактеристике, али и да представља својеврсни културни феномен, пажња није посвећена анализи саме рокенрол сцене, већ њене перцепције и инструментализације у локалном дискурсу. Пример који је у светлу тога разматран чине иницијативе за именовање трга и улице по музичару Милану Младеновићу, у Београду и

Загребу, кроз тумачење главних аргумената покретача иницијативе, њених присталица, опонената, као и званичника градске власти. Основни извор који је у анализи коришћен чине новински чланци посвећени датој проблематици, као и бројне интернет дискусије које су се тим поводом водиле.

Милош Матић

Етнографски музеј у Београду
milos.matic@sezampro.rs

Трансформација капитала и додата вредност

Препознајући три форме капитала, Бурдије за социјални капитал каже да је сачињен од друштвених обавеза (веза) које се под одређеним условима могу претворити у економски капитал. Узимајући феномен славске гозбе, имајући у виду њену сакралну компоненту и годишњу цикличност, овом приликом се разматра како се у постојећој културној парадигми економски ресурси преносе у социјалну сферу и трансформишу у социјални капитал. У домену социјалног капитала манипулише се друштвеним везама тако да се ствара додата вредност, а успостављени друштвени односи се потом враћају у домен економског капитала, где се увећане социјалне вредности користе за увећавање економског капитала. Трансформација економског у социјални капитал и додавање вредности у домену социјалног капитала најпре се разматрају за славску гозбу у традицијској руралној култури, а потом за славске гозбе које у савременој култури организују предузетници.

ПЛЕНАРНА ПРЕДАВАЊА

Иван Ковачевић

Филозофски факултет Универзитета у Београду
ikovacev@f.bg.ac.rs

Дефинисање југословенског културног наслеђа

Између политичких и естетских дефиниција и валоризације, југословенско културно наслеђе последњих година поново долази у фокус научне и културне јавности. Публикације, конференције, интернет садржаји, медијски прилози и други видови културне продукције све учесталије користе појам „југословенског“ при анализи и презентацији културних питања, мада не постоји научно утемељено истраживање које би – из етнолошке и антрополошке и културолошке перспективе – јасно дефинисало који су то елементи културног наслеђа који се могу сматрати „југословенским“. Одговарају на ово комплексно и важно питање погодује двадесетогодишња временска дистанца од периода који је предвиђен за проучавање. Удаљавање од проживљеног, али и искуство живљења у ери „југословенства“, значајни су предуслови за спровођење једне дубинске и обухватне анализе која би водила валидним закључцима. Циљ пројекта јесте да се елементи наслеђа на које се у културној продукцији и анализи реферира као на „југословенске“: идентификују, систематизују, валоризују и припреме за даљу презентацију и бапштињење. Полазећи од следећих истраживачких питања: да ли се целокупна култура у периоду трајања Југославије може сматрати југословенским

културним наслеђем; да ли је то култура одређене нације; да ли је то „висока“ култура или култура свакодневице, и других, истраживачки тим намерава да, временски, етнички, просторно и политички, идентификује елементе културне продукције који се потом у даљим истраживањима и музејском раду могу третирати као елементи културног наслеђа Југославије.

Данијел Синани

Филозофски факултет Универзитета у Београду
dsinani@f.bg.ac.rs

Алтернативне религије и религиозност у Србији – о „затеченом стању“ и перспективама

У излагању ће бити представљени досадашњи резултати рада Центра за истраживање алтернативних религија Филозофског факултета у Београду у оквиру пројекта које финансирају Министарство културе и информисања и Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије. Један од циљева истраживања је постављање основа за формирање „мапе“ религијских идентитета у Србији, те указивање на различите аспекте „видљивости“ и „невидљивости“ организација религијског карактера, пре свега у контексту употребе неадекватног законског решења и конфузног система класификације и идентификације који су примењени од стране релевантних државних институција.

СЕКЦИЈА 2

Весна Вучинић-Нешковић

Филозофски факултет Универзитета у Београду
vvucinic@f.bg.ac.rs

Антрополошко разматрање три БИТЕФ перформанса: Како су “UNLISTED” користили и доживели напуштене јавне просторе у центру Београда

У овом тексту желим да, са антрополошког становишта, истражим како су напуштени јавни простори у градском језгру Београда коришћени у перформативном процесу пројекта “UNLISTED”, као и на који начин су главни учесници пројекта доживели ове просторе. При том, желим посебно да размотрим како су физичке и друштвене карактеристике датих простора одредиле реализацију три перформанса. У уводу се прати овај позоришни пројекат од прве замисли, преко припреме, све до крајње реализације. Перформанси су затим поређени према временским, просторним и структуралним карактеристикама, као и према учесницима (кустосима, драматурзима, глумцима и публици), драмском тексту и коришћеним артефактима. У последњем делу, разматране су импресије уметника о свеукупном уметничком процесу са аспекта њихове интеракције са специфичним физичким просторима и њиховим друштвеним окружењем.

Слободан Наумовић

Филозофски факултет Универзитета у Београду
snaumovi@f.bg.ac.rs

Видети сличност у разлици:

Визуелно-антрополошки приступ другости особа са посебним потребама на примеру пројекта позоришне терапије

У раду се, полазећи од поставки о визуелизацији телесности Дејвида МеџДугала и облицима промишљања другости Стивена Сајдмана, преиспитују сазнања до којих се дошло у раду на пројекту позоришне терапије особа са посебним потребама из једног београдског удружења. Циљ рада је да се понуди модел другости који поштује разлике на основу којих је могуће захтевати посебна права, али који, у исто време, неће пружати основ за различите облике унижавајућег подругојачења.

Младен Стајић

Институт за етнологију и антропологију Филозофског факултета Универзитета у Београду
mladen.stajic@f.bg.ac.rs

Антропологија друштвено актуелних тема:

Анализа наратива о крађи беба у породицима Србије

У овом излагању биће представљен антрополошки угао посматрања конструкције друштвеног проблема на примеру наратива о крађи беба из породицима. Реч је о сведочанствима родитеља који тврде да су њихова деца на порођају рођена жива и здрава, о чему неретко сведочи званична документација, али су здравствени радници обавештавали породицу да је дете преминуло како би га уступили другим родитељима у земљи или иностранству у замену за новац. Ослањајући се на деконструктивистички метод Беста и Блумера, реконструисаћемо у дијахронијској перспективи све етапе социјалног препознавања проблема од његовог првог појављивања у медијима до реакције Скупштине Републике Србије и високих државних званичника. Кроз контекстуализацију, примену структуралне методе и Пропове анализе бајки показаћемо како и зашто је овај друштвени феномен од личног наратива достигао ниво препознатог друштвеног проблема, иако не постоји ни један доказани случај да се крађа беба заиста догађала. Анализа случаја породице Манојловић пружиће нам увид у аргументе свих укључених страна, почев од родитеља који тврде да су им деца украдена, преко оптужених здравствених радника, полиције и судства, све до посланика, министара и премијера. Излагање има за циљ да покаже значај антрополошког истраживања у осветљавању важних друштвених проблема, али и значај предлагања нових тумачења у односу на доминантни дискурс.

Маша Вукановић

Завод за проучавање културног развоја, Београд
masha@zaprokul.org.rs

Јавна културна политика и антропологи. И обрнуто.

Иако су настојања да се култура дефинише међу антрополозима често изазивала доста полемика, антропологи се углавном слажу да је култура у срцу антропологије. Последњих

тридесетак година развија се антропологија јавних политика као релативно нов правац антрополошког рада. У оквиру овог правца антропологије јавне политике се третирају као “алати” чија употреба осликава уметност управљања. У Србији је марта 2010. године на снагу ступио „Закон о култури“ (усвојен на самом крају августа 2009. године). Овим законом професионалци који се културом баве било самостално било у оквиру установа или организација добили су „статус“ субјеката у култури. Рад је посвећен темама “објекта” и “субјекта” а кроз призму односа културне политике према антрополозима и обрнуто.

Мирослава Лукић Крстановић

Етнографски институт САНУ

miroslava.lukic@ei.sanu.ac.rs

Етнолошко-антрополошко друштво: пароксијализам или отворена зона

Да ли се репрезентовање етнолошке науке и струковно умрежавање затвара у мале поседе сваком-своја-етнологија/институција или се кроз разноврсне интеракције, изборе и репрезентације тежи умрежавању и отвореним зонама деловања? Проблематизовање репрезентативних форми деловања и недовољна информисаност указују да су се етнологи затворили у своје мале институционалне поседе. С друге стране, влада живи промет на релацији интерсубјективне комуникације, али без довољних стратешких помака у репрезентовању науке односно сопствених резултата унутар етнолошке заједнице. Да ли је Етнолошко-антрополошко друштво спремно да изађе из својих херметизама? Које су то стратегије и инструменти деловања? Предлози: 1. могућност прављења портала као примарне друштвене мреже у зони информисаности у Србији, региону итд; 2. Фестивализација као облик продукције етнологије – антропологије (од студентске продукције, издаваштва, репрезентовања пројеката и свих облика визуелне и медијске презентације); 3. Библиографски и лексикографски рад у складиштењу референци.

ПЛЕНАРНА ПРЕДАВАЊА

Драгана Антонијевић

Филозофски факултет Универзитета у Београду

dantonij@f.bg.ac.rs

Фактори изградње културног идентитета радних миграната из Србије

У оквиру двогодишњег пројекта „Ни тамо ни овде – културни идентитет гастарбајтерске популације“, финансираног од стране Министарства културе и информисања Републике Србије, настојало се на томе да се одреде кључни параметри изградње идентитета радника из Србије на привременом раду у иностранству. Због ограниченог времена трајања и финансирања пројекта, нису вршена дубинска истраживања, већ се ишло ка томе да се уоче, констатују и размотре различити елементи који утичу на доминантни осећај лиминалности, односно двоструког припадања срединама у којима гастарбајтери живе – у земљи матици и земљи радне емиграције. У том смислу радило се на установљавању когнитивног и семантичког садржаја појмова „гастарбајтер“, „ауслендер“ и „трансмигрант“ који битно

одређују статус, систем вредности, начине понашања, осећај припадности, степен акултурације и конструкције културних идентитета радника на раду у иностранству. Анализирани су њихове личне приче и констатовани преломни моменти у изградњи гастарбајтерског културног идентитета који смо означили као – лиминални. Као компаративне групе, које својим искуством могу помоћи бољем разумевању проблематике културног идентитета гастарбајтера, разговарало се са гастарбајтерима-повратницима као и члановима њихових породица који су остали да живе у Србији.

Александра Павићевић

Етнографски институт САНУ

aleksandra.pavicevic@ei.sanu.ac.rs

Савремена култура и нова религиозност

Интелектуално наслеђе и перспективе антрополошког проучавања религије

Иако су, следећи *традиционални концепт*, етнолошка проучавања била често скоро искључиво повезивана са проучавањем религијског и обичајног живота одређене заједнице, феномен повратка религији или повратка религије, који се, као глобална појава, дешавао током последњих деценија 20. века, готово да је потпуно изостављен из тематских оквира савремених антрополошких проучавања. Осим појединих истраживача-антрополога који су се определили за бављење овом темом, односно, за бављење појединим појавама из ове комплексне области, систематични приступ питањима религиозности био је присутнији у радовима социолога него етнолога. Резултати потоњих истраживања бивали су, међутим, ограничени методолошким специфичностима дисциплине, док су, са друге стране, проучавања појединих антрополога остала заробљена у оквирима функционалистичког и материјалистичког приступа феномену религије. Један од предуслова превазилажења ових ограничења, као и даљих истраживања требало би да буде систематизација тематских проблема и питања, као и проширење теоријских и методолошких и уопште дисциплинарних оквира у које би требало поставити проучавање односа савремене културе и нових облика религиозности. Циљ презентације је покушај једне овакве систематизације и покретање дискусије о овој актуелној, али донекле занемареној теми.

СЕКЦИЈА 3

Лидија Радуловић

Филозофски факултет Универзитета у Београду

lradulov@f.bg.ac.rs

Исти а различити: пример компаративне предности резултата истраживања религиозности у антропологији

На основу примера антрополошког истраживања религиозности у Књажевцу и околини, у овом раду се полази од „вечног питања“ и дилема везаних за последице истраживања религиозности свођењем на димензије или индикаторе религиозности. Два значајна истраживања у земљама Европе, *World Values Survey* и *European Values Study*, укључила су и

истраживања религиозности у Србији, прво 2001. и друго 2008. године. Најновије обимније емпиријско истраживање религиозности становништва у Србији обављено је 2010. године, а резултати истраживања су објављени у књизи *Религиозност у Србији 2010*. Није новина истицати предности квалитативних у односу на квантитативна анкетна истраживања, међутим, у овом раду се компаративна предност квалитативних истраживања показује на конкретним примерима истраживања у Књажевцу, издвајају се неки резултати истраживања који најбоље илуструју и аргументују потребу за овом врстом истраживања. Износе се, такође, и недостаци и разматра могућност њиховог превазилажења.

Бранислав Анђелковић

Филозофски факултет Универзитета у Београду
b.andelkovic@f.bg.ac.rs

Антрополошка археологија: од теорије до праксе

Археологија, као научна дисциплина зачета у антикваризму XVI века, суочава се са кризом смисла и академског идентитета, евидентним у тежњама за концептуалним променама и надградњом новим садржајима, из чега су рођене, да поменемо само неке, процесуална или „нова археологија”, пост-процесуална и контекстуална археологија, етноархеологија, археолошке родне студије итд. Сводећи, посебно на просторима ван водећих научних токова, археологију на томове прелиминарних извештаја са ископавања, праћених даљим томовима типологија селективних предметних остатака, губи се визура да је археологија средство, а не циљ. Проучавајући творевине изгубили смо њиховог творца – човека. Свет прошлости је тиме неоправдано симплификован, лишен свог основног носиоца и раздвојен од својих елементарних својстава, чији недостатак битно умањује нашу способност тумачења чинилаца, узрока, процеса и следа догађаја као целине. Као хуманистичка наука, археологија тежи изучавању укупности древних друштава и култура, цивилизацијских токова и циклуса, што је задатак који превазилази лимитирани корпус ретких преосталих, под условом да су уопште откривени, материјалних трагова – артефаката. Уз постојеће мултидисциплинарне дијалоге ослоњене на природне науке, нпр. везане за екофакте и палеоклиматологију, кључна је потреба за суштинским прожимањем археологије са сродним хуманистичким дисциплинама, пре свега антропологијом, укључујући палеополитику, како би се што више приближили целовитијем разумевању комплексног спектра симболике, развоја и организације древних, као претходнице савремених, друштава.

Марко Стојановић

Етнографски музеј у Београду
markojulija@gmail.com

Лековити и чудотворни извори

Веровања у исцелитељску моћ одређених водених извора неизоставно су постојала у свим заједницама на тлу Србије – од времена праисторије, преко антике, до припадника сеоских, традиционалних и данашњих друштава. Посматрано према вредносним системима савремене медицине, таква веровања у лековите и чудотворне изворе укључују плацебо ефекат и став да већина болести има психосоматски извор, а то се на конкретном плану одражава у

различитим моделима лечења путем магијске праксе и религијски дефинисаних ритуала, заснованих најпре на претхришћанском и христијанизованом традиционалном поимању сила природе и космоса. Значај култних места, каквима су кроз вековну праксу народне и званичне религиозности постали лековити и чудотворни извори, огледа се најпре у чињеници да су она културни преплет реалних куративних дејстава минералних, често термалних вода, и веровања у њихову трансценденталну, божанску моћ исцељења. Таква међузависност природног наслеђа, које тумачењима у друштвеним заједницама постаје део нематеријалног и материјализованог културног наслеђа, проблематику лековитих и чудотворних извора означава као својеврстан културни канал за интра и интеркомуникацију на различитим нивоима. Културно одређење дестинација на којима постоје лековити и чудотворни извори омогућава даљи рад на антрополошки и музеолошки дефинисаним параметрима за укључивање локалног становништва у даље упражњавање модела на којима почивају традиционална веровања и ритуализоване ситуације. Интерактивни однос стручњака из институција културе и заштите културног наслеђа, као и удружења из невладиног сектора и заинтересованих домородаца, надаље представља потенцијал на основу кога елементи нематеријалног културног наслеђа могу постати основа за развитак туристичке дестинације - преваходно за културни и бањски, а потом и друге гране туризма. Истовремено, истраживање конкретног културног феномена укључује активну сарадњу стручњака, заинтересованих удружења и појединаца, те на тај начин предочава најширим циљним групама начине за имплементацију *Конвенције о очувању нематеријалног културног наслеђа*, што са примерима практичне примене означава елементе за мапирање нематеријалног културног наслеђа на територији Србије.

Владимир Рибич

Филозофски факултет Универзитета у Београду
vribic@f.bg.ac.rs

Српска политичка антропологија у 21. веку

Актуелни тематски опсег српске политичке антропологије указује да ће се, у 21. веку, она конституисати као научна дисциплина посвећена проучавању политичких култура. Због тога, важно је разумети да су политичке културе одређене политичким идиомима, као и политичким мишљењима и деловањима произашлим из тих идиома. Интегрисање теорије светског система у тако засновану политичку антропологију требало би да омогући историјску контекстуализацију политичких култура.

Марија Илић и Александра Ђурић-Миловановић

Балканолошки институт САНУ
marija.ilic@bi.sanu.ac.rs
saskadjuric@yahoo.com

Коме треба антрополошка лингвистика у Србији данас?

Пример креирања Дигиталног звучног архива Балканолошког института САНУ

Антрополошка лингвистика, као интердисциплинарна метода која проучава дискурс и језик у ширем друштвеном и културном контексту, почела се развијати у Америци почетком XX века

као део антропологије. У Европи се, пак, проучавање односа језика и културе одвија у оквиру филолошких и лингвистичких дисциплина, најчешће под називом *етнолингвистика*, док антропологија остаје област резервисана за један специјализовани приступ, тј. социо-културну антропологију. У Европи се у другој половини XX века развијају оригиналне словенске етнолингвистичке школе, и то руска и пољска. Коначно, у Србији се антрополошка лингвистика у почетку развија под утицајем словенских школа, а у последњим деценијама доминантан је утицај англосаксонске и северноамеричке теорије. У овом раду желимо да поставимо питање развоја антрополошке лингвистике у Србији, као и питање њеног положаја у оквиру српске антропологије/етнологије. Такође, желимо да укажемо на основне методе које антрополошки лингвисти примењују у Србији. Посебну пажњу поклањамо теренском раду антрополошких лингвиста и једном значајном резултату вишедеценијског теренског истраживања – дигиталној бази звучног архива Балканолошког института САНУ.

Ана Чугуровић

Музеј језика и писма у Тршићу и Центар за културу „Вук Караџић“ Лозница
cugurovic_an@yahoo.com

Етнолошко-антрополошки проблеми приказивања језика као музејског предмета

Од краја 20. века, језик након дотадашње сведене употребе у музејима постаје и заиста музејски предмет. Данас различита друштва имају различите потребе да музејски прикажу језик као део националног наслеђа, али и као глобану компатибилну разноликост. Приказивање језика у музејима, с једне стране, мења уобичајено поимање музеја као институције заштите, пре свега, материјалног наслеђа, а са друге стране, мења уобичајено узимање језика као неупитне датости и истиче његов значај као предмета уметничко-историјске обраде (на другачији начин од књижевности). Материјализованост језика у различитим записима (укључујући и аудио-записе) у различитим врстама комуникације са публиком ишчезава у површном читању и учитавању њених претходних искустава. Такође, неке посебне форме употребе језика у различитим заједницама преносе се спонтано с генерације на генерацију у свакодневици кроз сталне модификације и прилагођавања потребама заједнице која га употребљава континуирано и без радикалних трансформација. Зато је и велики изазов музејски представити језик с обзиром на то да је обележје идентитета, али, што је много важније, главни преносилац културних садржаја који их самим тим додатно уобличава. Сама појава музејског приказивања језика говори нам о њиховој тренутно веома значајној позицији у различитим друштвима и указује на њихове све очигледније и брже промене и извесну угроженост у садашњости. Ипак, за разлику од многих других предмета, смештањем у музеј, језик неће бити склоњен из употребе, већ ће његово чување у музеју утицати на додатно промишљање његове употребе у свакодневици.

Младен Томашевић

ЛимАрт, Пријепоље
limartprijepolje@gmail.com

Етнологија и антропологија кроз призму ЛимАрт-а из Пријепоља

ЛимАрт је удружење основано ради побољшања културне политике у Пријеполу. Кроз своје садржаје бави се пројектима заштите и промоције материјалне и нематеријалне културне баштине средњег Полимља. На скупу планирамо да представимо неколико наших радова који се тичу очувања материјалне и нематеријалне баштине кроз специфичне пројекте који су, између осталог, имали за циљ и ангажовање младих људи како би се оспособили за архивска и теренска истраживања и на квалитетан начин допринели реализацији пројеката, а самим тим и упознали се са облашћу етнологије и антропологије.

ПЛЕНАРНА ПРЕДАВАЊА

Љиљана Гавриловић

Етнографски институт САНУ и Филозофски факултет Универзитета у Београду
liljana.gavrilovic@ei.sanu.ac.rs

Културно наслеђе и идентитет: проблеми и дилеме

У саопштењу се, на примеру овог пројекта, разматрају општи пројектни проблеми: од прешироког пројектног задатка (у овом случају условљеног захтевима САНУ), преко недостатка тимског рада, условљеног генералним недостатком концепције обликовања пројеката унутар дисциплине, (недовољним/проблематично конципираним) пројектним финансирањем и сцијентометријском евалуацијом, до недостатка могућности за практичну примену резултата разнородних истраживања унутар пројекта. Специфични проблем конкретног пројекта је недостатак било какве повезаности са пројектима/делатностима других министарстава (културе, туризма), па чак и других сегмената истог министарства (основно и средње образовање). Сви постојећи проблеми се могу читати као последица стварне незаинтересованости државе (као финансијера) за резултате било каквих етнолошких/антрополошких или иних хуманистички усмерених истраживања.

Младена Прелић

Етнографски институт САНУ, Београд
mladena.prelic@ei.sanu.ac.rs

Мултиетничитет, мултикултуралност, миграције – савремени процеси

Мултиетничитет, пре свега у оквирима истог друштвеног система, као и процеси миграција на глобалном нивоу, представљају два значајна и међусобно повезана савремена глобална феномена. Она отварају питања везана за процесе индивидуалне и колективне идентификације у оквирима и преко – и симболичких и административних – граница, али често и за могућности њиховог физичког прелажења/циркулације људи, добара, идеја преко различитих врста граница, за расподелу друштвене моћи и питање индивидуалних и колективних права, за политике признања/захтеве за мултикултурализмом, проблеме укључивања/искључивања, односно интеграције/дискриминације колективитета и појединаца на различитим нивоима. У излагању ће бити представљен пројекат Етнографског института САНУ *Мултиетничитет, мултикултуралност, миграције – савремени процеси* (МПНТР РС 177027) који се бави овом проблематиком из угла етнологије односно социјалне и

културне антропологије, првенствено, мада не искључиво, на примеру Србије, фокусирајући се на културне процесе и на микро-ситуације, као и на, за ову науку специфичан, *поглед одоздо* – свакодневицу и субјективни поглед и искуства самих актера социокултурних процеса, не губећи из вида шире контексте посматраних појава.

СЕКЦИЈА 4

Саша Срећковић
Етнографски музеј у Београду
sasasrec@gmail.com

Прилог из праксе културне институције

Тешко је на нивоу институције у пракси Етнографског музеја у Београду говорити о систематском раду на развоју етнолошких концепата и новим методолошким приступима. Поједине актуелне друштвено-политичке условности не иду у прилог несметаном развоју научног рада. С друге стране, рад у установи овог типа омогућава праћење начина на који се многи концепти опредмећују у реалним друштвеним и културолошким релацијама, што је вероватно теже пратити у чисто научним и образовним установама. У раду се елаборира неколико примера из праксе музеја. Први се односи на Међународни фестивал етнолошког филма, као практичну екстензију промишљања из области етнографског филма и визулене антропологије. Други се односи на поједине индивидуалне пројекте где су антрополошки увиди аплицирани у области друштвено-економских развојних активности. Најзад, трећи пример, сродан с претходним, говори о систему нематеријалног културног наслеђа, врло актуелној парадигми у свету данас, при чему се антрополошке теме задржавају на „домаћем терену“, односно на концепту наслеђа и савременим импликацијама тако схваћене културне политике.

Марко Пишев
Институт за етнологију и антропологију Филозофског факултета Универзитета у Београду
marko.pisev@f.bg.ac.rs

Право на вео: Равноправност полова, људска права и други демони релативизма

Питање модерности и ислама представља посебан аналитички проблем у ширем контексту политике исламских друштава, демократије и плурализма. Процес модернизације који би требало да поведе традиционалне заједнице (*gemeinschaft*) ка више комплексним и пословно оријентисаним социо-економским односима (*gesellschaft*) путем прихватања и адаптације модерних идеја, институција и технологија, започет је током 20. века у већини арапских и неарапских исламских друштава, али је у извесном броју њих (из низа разлога) прекинут, у међувремену захвативши само поједине институције државе, и трансформишући их само делимично. У литератури се Иран често наводи као типичан пример земље која је стаменим темпом кренула путем модернизације да би у једном тренутку доживела нагли преврат и закорачила „два корака уназад“ ка теократији, тиме препречивши пут једном од најзначајнијих принципа модернизације – захтеву за секуларизацијом државе и грађењем

рационалног, цивилног друштва. Но, поред тога што је у европским и америчким медијима термин *фундаментални ислам* најчешће бивао пропраћен сликом Хоменнија или Гадафија (при чему су дотични „лоши момци” неретко служили као метафоре за читава друштва чији су лидери), данас у медијима опажамо да исти термин најчешће бива пропраћен сликом жене са бурком, при чему покривено женско лице преузима улогу нове метафоре – оне за родну дискриминацију у муслиманским друштвима. Будући да се питање људских права сагледава између осталог и кроз права жена, и да су према Западним стандардима, права жена у исламу највидљивије угрожена, ова метафора теоријски служи за ширење приче о многобројним неслободама и ограничењима (општеприхваћеног?) културног понашања у исламу, нарочито када се оно, на истој равни упореди са цивилним друштвима Европе и САД-а. Анализом савремене критике исламског феминизма настојаћу да проблематизујем идеалан положај жене у исламском друштву, онако како га перцепирају Западни феминисти/киње, а самим тим и да, делимично и преко овог теоријског „моста”, покушам да теоријски тестирам концепт универзалности људских права.

Јелена Васиљевић

Институт за филозофију и друштвену теорију Универзитета у Београду
jvasiljevic@instifdt.bg.ac.rs

Идеје грађанства и политике држављанства – изазови антрополошкој имагинацији

Иако се спектром својих значења односе на проблеме конституисања људских заједница, управљања друштвеним односима у њима и дефинисања граница према Другима – што су неки од дефинишућих проблема наше дисциплине – појмови грађанства и држављанства често нису препознати као релевантни оквири за антрополошка истраживања. Намера ми је да у овом излагању, ослањајући се на своја истраживања политике грађанства и држављанства у Србији, укажем како на сазнајне потенцијале коришћења ових појмова као оквира за нека антрополошка истраживања, тако и на важне доприносе које антропологија може понудити бољем разумевању њихове политичке операционализације, што је, досад, углавном било разматрано само са становишта политичке филозофије и правне теорије.

Ана Банић Грубишић

Институт за етнологију и антропологију Филозофског факултета Универзитета у Београду
agrubisi@f.bg.ac.rs

Културно наслеђе у постапокалиптичним визијама будућности

Тема излагања је нематеријално и материјално културно наслеђе будућности на примеру четири филма који припадају (под)жанру постапокалипсе. Приказују се замишљене „сакупљачке праксе“ вођа постапокалиптичних банди које се доводе у везу са претечама музеја какве данас знамо, као и усмена традиција постапокалиптичних заједница којом се у оквиру радње филма манипулише у политичке сврхе. Разматрањем нематеријалног и материјалног културног наслеђа у филмовима на тему постапокалипсе у могућности смо да увидимо/сагледамо какав однос ми приписујемо постапокалиптичним заједницама/људима према прошлом/старом свету, шта се у овим филмовима приказује као вредно чувања/наслеђивања/памћења, на који начин се у разматраним филмовима друштвена моћ

повезује са културним наслеђем, и на који начин се културно наслеђе инструментализује за остварење политичких циљева појединаца.

Милош Миленковић

Филозофски факултет Универзитета у Београду
milmil@f.bg.ac.rs

**О изворима песимизма у савременој антропологији мултикултурализма:
поглед из методологије**

Савремена антропологија мултикултурализма дубоко је песимистична. Дисциплина која је некада промовисала културне различитости, а чији је основни циљ било научно истраживање других култура и њиме омогућено међукултурно разумевање, данас као да се отворено противи мултикултурним политикама. Антрополошка истраживања широм света, а у Европи посебно, извештавају нас о контраиндикацијама мултикултурних политика, с јаком песимистичном нотом и готово у сагласју с отвореним критикама које конзервативни политичари упућују мултикултурним политикама широм континента. Актуелна антрополошка истраживања указују на репресивне последице примене мултикултурних политика у мањинским и/или имигрантским заједницама, посебно у породичној сфери. Насиље према женама и деци, одустајање од школовања, здравствена затупаност, религијски фундаментализам па чак и тероризам делују као корелати, па и последице давања аутономије традиционалним културама и колективног права на различитост у сложеним друштвима. Закључци који из оваквих истраживања следе по правилу су изразито песимистични. У раду се анализирају могући узроци таквог, готово општег сентимента, преиспитују постојећа понуђена објашњења и нуди прелиминарно алтернативно објашњење овог феномена. Када га реконтекстуализујемо из политичког у методолошки регистар, као могући до сада неистражени узрок појављује се – консеквенционализам, типичан за емпиријска истраживања правне и политичке проблематике, посебно учинака идеологије.

Саша Недељковић

Филозофски факултет Универзитета у Београду
snedeljk@f.bg.ac.rs

**Обрасци професионалног понашања етнолога и антрополога у Србији данас и њихов
негативан утицај на квалитет истраживања**

Рад обрађује одређене аспекте кризе етноантрополошке дисциплине у Србији данас. Симптоми те кризе видљиви су, између осталог, и у социјалној невидљивости и слабом друштвеном утицају етноантрополога. Приликом приступања проблему пошло се од претпоставке да је криза, бар једним делом, последица одређених правилности (образаца) у професионалном понашању већине чланова етноантрополошке заједнице које негативно утиче на квалитет истраживања, односно негативно утиче на јавну рецепцију тих истраживања. Систематизацијом искустава и посматрањем уочен је одређени број таквих образаца који су међусобно повезани и међузависни. Ови обрасци уочени су код студената свих нивоа студија етнологије и антропологије, али и код многих професионалних истраживача. Ти обрасци састоје се од идентитетских, методолошких, акционих и

КЊИГА АПСТРАКАТА И ПРОГРАМ КОНФЕРЕНЦИЈЕ

идеолошких сегмената, а у раду је учињен покушај да се они дефинишу и контекстуализују. Разматра се питање да ли је на такво понашање могуће конструктивно утицати другачијом организацијом рада у главним институцијама и удружењима која окупљају етнологе и антропологе.